

Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk

nr. 8, jaargang 4, augustus 2004

Redactie: Wim Keizer, tel. 023 – 5546387, e-mail wkeizer@probiblio.nl. Uitgave: Vereniging PBC's.

Van de redactie

Op 15 september gaan de VOB-leden zich uitspreken over de Aanvulling bij het Koepelconvenant.

Het kon wel eens een Poolse landdag worden. Ik ontving als voorbereiding via de mail een *opiniebijdrage* van een mevrouw of heer Rezièk Miw. Kennelijk zijn de nieuwe EU-burgers al goed op de hoogte van de Nederlandse toestanden.

Maar eerst het *nieuws*. De stuurgroep Modernisering Utrechts Bibliotheekwerk (MUB) heeft commentaar geleverd op alle reacties op haar voorkeursnetwerkmiddel. Utrecht ligt middenin het land. De reacties zijn ook typerend voor wat er gaande is in het hele land.

De bibliotheekvernieuwing heeft vele geesten uit de fles gelaten, waarvan de belangrijkste is de geest van *het vrije-markt-model* (ofwel het *ieder-voor-zich-model*). De bezuinigingen versterken dit nog. Er is een geweldig touwtrekken om gelden begonnen.

Voor PBC's die te snel of te rigoureuze omgevormd moeten worden zullen miljoenen aan wachtgeldverplichtingen, als gevolg van reorganisaties met gedwongen ontslagen, betaald moeten worden. Dit kan alleen voorkomen worden door ruime overgangstermijnen te hanteren, waarbij de datum 1-1-2008 (althans in financiële zin) niet heilig verklaard wordt.

Als basisbibliotheken te klein blijven en te weinig uitbesteden aan PSO's zullen de voormalig bij een PBC aangesloten bibliotheken *duurder* uit zijn, zonder waarneembare kwaliteitsverhoging.

Het VOB-bestuur treedt in het proces bewust of onbewust niet gezaghebbend op, maar leidt vooral een expertisecentrum in het niet laten gebeuren van de dingen die gebeuren moeten (m.n. als het gaat om visievorming op rol en inhoud provinciale netwerken).

Gelukkig doet de Utrechtse stuurgroep manhaftige pogingen nog iets van gemeenschappelijkheid in te brengen door

de PBC (straks PSO), met een aantal vaste, collectieve taken, in te bedden in het provinciale netwerk.

Maar pas als er een nieuwe wet komt - en waarom zou dat niet de door Henk Middelveld vurig bepleite ABC-wet kunnen zijn - èn de rijksoverheid zelf weer permanent met een aanzienlijke hoeveelheid *geld* over de brug komt (substantieel in vergelijking met wat gemeenten betalen), zal er sprake kunnen zijn van een keus voor gemeenschappelijkheid, voor door de drie overheidslagen gedragen, gezamenlijke maatschappelijke doelen. Dan kunnen gemeenten en zelfbewuste bibliotheken niet meer roepen: wie betaalt bepaalt. De bestaande, *nog steeds geldende* netwerkbepalingen uit de Wet op het Specifiek Cultuurbeleid kunnen in een nieuwe wet zonder meer blijven staan, mits de bibliotheken in de drie grote steden gelijkgesteld worden met een provinciaal netwerk.

Een nieuwe wet komt waarschijnlijk te laat en dan heeft de bibliotheekvernieuwing al veel meer schade aangericht dan ooit de bedoeling van de bedenkers ervan geweest kan zijn. Het is op zichzelf natuurlijk heel mooi en lovenswaardig dat OCW in een tijd van rijksbezuinigingen extra geld geeft, maar helaas is het effect eerder versterking van de autonomie-cultuur dan andersom.

Waar stuurt de landelijke stuurgroep naartoe?

Wim Keizer
20 augustus 2004

Stuurgroep MUB: Voorkom inzet vernieuwingsgeld voor wachtgeldverplichtingen PBC

De stuurgroep Modernisering Utrechts Bibliotheekwerk (MUB) wil de kennis en ervaring van medewerkers van de PBC

Utrecht (PBCU) behouden en daarmee voorkomen dat veel vernieuwingsgeld opgaat aan wachtgeldverplichtingen van de PBC. De stuurgroep heeft er vertrouwen in dat de PBCU als serviceorganisatie (SO) de nieuwe taken naar tevredenheid van de klanten kan vervullen. En als er sprake zou zijn van aanhoudende onderprestatie, zal er een andere leverancier voor de aan de SO toebedeelde taken gezocht kunnen worden.

Dat schrijft de stuurgroep MUB in een commentaarnota op alle reacties die zijn binnengekomen op haar voorkeursmodel voor het netwerk (zie hiervoor Nieuwsbrief mei en voor een aantal reacties op dat model Nieuwsbrief juni).

Spanning

De opmerking over de PBCU is ingegeven door reacties die het betreuren dat ingezet wordt op behoud van de PBCU als SO. Er worden een spanning en een tegenstrijdigheid gezien tussen het uitgangspunt van *vraaggericht werken* en het *vaste leverancierschap van de SO* voor een aantal taken. Men wil "geen gedwongen winkelnering". De stuurgroep zegt dat deze tegenstrijdigheid klopt en geaccepteerd wordt: "Het netwerkmodel heeft meer een gemengd dan een zuiver vraaggericht karakter. Dit wordt in het eindadvies aangepast".

Eindadvies op komst

De stuurgroep is van plan het eindadvies over het netwerk op basis van de commentaarnota eind augustus uit te brengen.

Enkele andere opvallende punten uit de commentaarnota zijn al vast:

- Een bibliotheek vond dat de financiële "worst" van de provincie afbreuk doet aan de keuzevrijheid van de bibliotheken. De stuurgroep zegt: "De financiële worst van de provincie beïnvloedt inderdaad de keuze van de bibliotheken. De provincie heeft het recht om haar middelen geoormerkt ten behoeve van het collectief in te zetten".
- Een bibliotheek had gepleit voor één bibliotheekorganisatie voor de hele provincie Utrecht. De stuurgroep zegt: "Een echt samenhangend netwerk is wenselijk, maar naar het oordeel van de stuurgroep (helaas) nu onhaalbaar. In de werkconferenties lagen diverse

alternatieven voor. De combinatie waar het meeste draagvlak voor was, is verder uitgewerkt".

- De PBCU vond dat de betrokkenheid van de provincie belangrijk is en dat er nog te veel uitgegaan is van een streven naar autonomie van bibliotheken. De stuurgroep zegt: "In het eindadvies wordt de betrokkenheid van de provincie vergroot. Er wordt expliciet aandacht besteed aan het dilemma autonomie versus gemeenschappelijkheid. Het kernbegrip is "welbegrepen eigenbelang". Draagvlak is nodig, anders strandt het proces".
- De stuurgroep vond in eerste instantie dat het nieuwe orgaan, de Samenwerkende Utrechtse Bibliotheken (SUB), zou moeten beslissen over de aanbesteding van collectieve taken. De PBCU zou geen lid kunnen zijn, maar bibliotheken (eveneens potentiële leverancier) wel. O.a. de PBCU bepleitte een onafhankelijke, professionele regisseur. De stuurgroep neemt dat over. In het eindadvies komt te staan dat er een onafhankelijk, professioneel gremium komt dat geen regiefunctie heeft, maar wel selecteert en de leveranciers van collectieve taken contracteert. De SO kan dan adviserend lid van de SUB worden.
- De stuurgroep vond dat de SUB moet worden gevormd zodra er drie basisbibliotheken (in Utrecht regionale bibliotheken geheten) zijn. Daar was bezwaar tegen. Nu zal er een overgangperiode worden voorgesteld, waarin regionale-bibliotheken-in-wording ook een vertegenwoordiger kunnen afvaardigen.
- Een bibliotheek wilde weten hoe de bibliotheken grip kunnen houden op de prijs/kwaliteitsverhouding van de SO. De stuurgroep zegt: "De SO is leverancier van ICT, transport, faciliteren productontwikkeling en bibliobus. In de raamcontracten worden bepalingen opgenomen over kwaliteitsniveaus, prijsstelling, leveringsvoorwaarden, transparantie en sancties".
- De GBU vond het ongewenst als de SO meer inhoudelijke taken zou krijgen ten koste van de bibliotheken, maar vond anderzijds een goede aansluiting tussen en een complementaire werking van inhoudelijke en facilitaire taken wel van belang. De stuurgroep zegt: "De SO krijgt taken met een facilitair karakter. Door het adviserend SUB-lidmaatschap en door betrokkenheid bij de productontwikkeling

zal er een goede aansluiting tussen inhoud en ondersteuning zijn".

LDO: veel bezuinigingen zonder aandacht voor bibliotheekvernieuwing

"In de bezuinigingsrondes van de gemeenten (afgedwongen door economische omstandigheden) staan de intenties van de bibliotheekvernieuwing vrijwel niet op de agenda. De afspraken over bibliotheekvernieuwing worden door sommige gemeenten zelfs met voeten getreden". Dat concludeert het Landelijk Directie Overleg (LDO, van bibliotheken met werkgebieden tot 50.000 inwoners) op basis van een onder de leden gehouden enquête. LDO zegt dat deze conclusies dezelfde zijn als die DOS al eerder trok op basis van zijn enquête (zie Nieuwsbrief juli).

"VOB-sigitaal nodig"

Andere conclusies van LDO zijn:

- Gezien de genoemde bezuinigingsbedragen staat niet alleen de bestuurlijke, maar zeker ook de inhoudelijke bibliotheekvernieuwing sterk onder druk;
- De VOB zal een signaal moeten afgeven aan de Koepelconvenantpartners (VNG, IPO, Rijk) om tenminste de intentie van bibliotheekvernieuwing overeind te houden;
- De branche zal de brancheambities moeten verlagen of temporiseren;
- De WOB zal de volgende CAO-onderhandelingen zeer terughoudend in moeten gaan;
- LDO-bibliotheken (eventueel in Netwerk-van-Directeuren-verband) zullen zich moeten beraden op een gezamenlijke (re)actie.

Uitslagen

De enquêteuitslagen (op basis 60% respons) zijn:

"In **2003** moest 23% van de LDO-bibliotheken bezuinigen. Genoemd worden kortingen op loon/prijscompensatie, schrappen van loon/prijscompensatie, uitgavenstop in het exploitatiejaar en een subsidiekorting van 8% (€ 130.000).

In **2004** moet 49% van de LDO-bibliotheken bezuinigen, tot bedragen van € 50.000 en 13% van het subsidiebedrag. Het meest genoemd wordt het vervallen van de loon/prijscompensatie (nullijn), maar ook het verminderen hiervan, de kaasschaaf, verhogen van boetetarieven, verlaging van het mediabudget en de verhoging van de pensioenpremie, waar geen compensatie tegenover staat. De bezuinigingspercentages liggen gemiddeld op 3,7 %.

Eén bibliotheek meldt dat zij in in het geheel niet hoeft te bezuinigen, maar integendeel zelfs (structureel) geld voor nieuwbouw en daardoor stijgende exploitatiekosten zal ontvangen. Een andere bibliotheek heeft extra subsidie gekregen in 2003 en 2004.

In **2005** wordt 77% van de LDO-bibliotheken geconfronteerd met bezuinigingen en 11% houdt daar rekening mee. Vaak moet op meerdere manieren bezuinigd worden. Genoemd wordt:

- geen loon/prijscompensatie: 12x;
- korting op loon/prijscompensatie: 7x (genoemd wordt o.a. een loon/prijscompensatie van 0,75%);
- een aangewezen bedrag: 9x (variërend van € 12.500 tot € 150.000 en van 4% van het budget tot 54% (!) van de subsidie);
- een aangewezen product/dienst: 2x (o.a. openingstijden inkrimpen);
- geen compensatie voor verhoging pensioenpremie: 2x;
- stopzetten vergoeding ID-medewerker, zonder compensatie: 3x;
- BASOB-gelden vallen m.i.v. 2005 weg, waardoor bezuiniging van € 15.000: 1x.

Ongeveer 23% van de respondenten weet nu al dat er over **2006** en verder aanvullende bezuinigingen worden opgelegd. Nog eens 31% houdt daar serieus rekening mee. Twee bibliotheken melden een aanwijzing van € 100.000 voor 2006, anderen spreken van bezuinigingen van 5 tot 10%. Twee bibliotheken melden al een bezuinigingsopdracht (1x € 75.000 structureel en 1x 5% van subsidie) voor **2007**.

LDO-bibliotheken zijn vaak (63%) baas in eigen huis, en mogen/moeten zelf aangeven waarop bezuinigd wordt; 20% van de respondenten doet dit gezamenlijk met de gemeente.

Hoewel veel LDO-bibliotheken actief betrokken zijn bij de **bibliotheekvernieuwing** (bestuurlijk, maar ook

inhoudelijk) is het verband tussen bezuinigen voor de **eigen** bibliotheek en bibliotheekvernieuwing in geringe mate aanwezig. 14% geeft een verband aan.

Citaten

Een bibliotheek heeft een lagere bezuiniging opgelegd gekregen omdat de gemeente het fusieproces met andere bibliotheken niet wil frustreren. Twee bibliotheken die een fusieproces achter de rug hebben, moeten inleveren in plaats van zelf de efficiencywinst in te kunnen zetten voor vernieuwing. Een bibliotheek meldt dat de provincie steun en een klacht omdat de provincie geld inzet voor vernieuwing maar dat de gemeenten bezuinigen. Een bibliotheek die nu is opgenomen in een basisbibliotheek meldt dat de grootste partner een enorme bezuiniging krijgt opgelegd (*"Hierbij wordt dus totaal voorbijgegaan aan de bibliotheekvernieuwing, terwijl in de beide andere gemeenten hiermee wel rekening wordt gehouden. Slecht voorbeeld dus, en doet het ergste vrezes voor na 2005"*).

Een andere bibliotheek meldt: *"Inmiddels is het proces vorming basisbibliotheek in de regio door de 30-min- gemeenten met een noodstop tot staan gebracht. Met name de zeer kleine gemeenten (10-min) vrezes voor de beheersbaarheid van de kosten. De meeste kleine gemeenten hebben maar 1 ding voor ogen: bezuinigen. Er is sprake van draconische bezuiniging op bibliotheekwerk, sluiting van filialen en afstoten van bibliobussen. Een van de betrokken bibliotheken staat aan de rand van een faillissement. Vernieuwing is een utopie als de basisvoorwaarden sturing en financieringsnormen ontbreken."*

Over het algemeen kan gezegd worden dat LDO-bibliotheken die actief zijn in de basisbibliotheekvorming toch worden geconfronteerd met bezuinigingen. Zoals een van de respondenten (die zwaar moet bezuinigen) opmerkt: *"De gemeente heeft niet het besef dat dit indruist tegen de afspraken van het Koepelconvenant."*

PBC N.-Br. inventariseert wensen basisbibliotheken

De PBC Noord-Brabant verwacht begin oktober 2004 een richtinggevende

inventarisatie van de wensen van de (basis)bibliotheken beschikbaar te hebben. Dit staat in de digitale nieuwsbrief bibliotheekvernieuwing (julinummer) van de provincie. Gedeputeerde Staten en de Statencommissie Zorg, Welzijn en Cultuur zullen zich daar respectievelijk in oktober en november 2004 over uitspreken. Vervolgens kan dan aan de PBC gevraagd worden een definitief plan van aanpak in te dienen, waarna de provincie het definitieve omvormingsbesluit kan nemen. De PBC zal worden omgevormd tot een facilitair bedrijf (FB).

Werkgroep Netwerkvorming

Zoals bekend claimt het Directie Overleg Brabantse Bibliotheken (DOBB) subsidie voor de netwerktaken. De verwachting daarbij is dat het FB een belangrijke partner zal zijn voor de uitvoering van die taken. Er is een Werkgroep Netwerkvorming ingesteld, waarin de drie partijen DOBB, PBC en Provincie zitting hebben. Deze zal in het najaar met een ontwikkelingsplan voor het netwerk (DOBB, FB en Bestuurlijk Overleg) komen. In dit plan worden de 4 prioriteiten Brabantpoort, Aladin, Virtuele Mediatheek en Uitpunten meegenomen.

Afspraken DOBB/PBC

Het DOBB en de PBC hebben afspraken gemaakt over hun onderlinge betrekkingen. Afgesproken is dat de directeur van de PBC voortaan bij elke DOBB-vergadering wordt uitgenodigd bij het agendapunt Netwerkvorming. Zoals gemeld, inventariseert de PBC bij elke (basis)bibliotheek afzonderlijk welke wensen er zijn. De accountmanagers van de PBC brengen daarbij de producten van het toekomstige FB in beeld. Afgesproken is dat leden van DOBB en de PBC hun vacatures zullen aanmelden bij een gezamenlijke databank die door de PBC onderhouden wordt. Hiermee kan de inspanningsverplichting worden geactiveerd die de Brabantse bibliotheken op zich genomen hebben om boventallige medewerkers van de PBC actief de kans te geven mee te solliciteren. P&O van de PBC zal deze databank actief promoten bij de bibliotheken.

Verhelderend overleg over uitspraak risico's sanering bij PBC Noord-Brabant

De uitspraken van Joep van Dijk, secretaris van het DOBB, over de riskante kanten van de sanering van de PBC (in Nieuwsbrief juni) hebben tot overleg tussen Theo de Koning, directeur PBC, en Joep van Dijk geleid.

Verbaasd

Theo de Koning zegt dat hij verbaasd was over de kop "DOBB vindt sanering bij de PBC Noord-Brabant riskant". Theo: "Het bleek bij navraag een persoonlijke mening van Joep te zijn en toen ik hem vroeg wat hij bedoelde, bleek dat hij zich zorgen maakte over de rol van de provincie en dan met name hoe de provincie met het bibliotheekgeld om zou gaan. Ik heb hem uitgelegd wat de reorganisatie betekent, inclusief de financiële paragraaf. Hij zag in dat zijn opmerkingen een ander effect hadden, dat was niet zijn bedoeling en hij verontschuldigde zich ervoor".

Noodzakelijk

Joep zegt dat Theo hem duidelijk heeft gemaakt dat het een noodzakelijke efficiencymaatregel is om straks in afgeslankte vorm verder te kunnen na 2007.

Theo vertelt dat de PBC actief meewerkt aan de herstructurering van het Brabantse bibliotheekwerk. "We helpen mee de basisbibliotheken te vormen en we vormen de PBC om tot een facilitair bedrijf t.b.v. het bibliotheekwerk in Brabant. Ook werken we samen met de basisbibliotheken aan het Brabantse bibliotheeknetwerk en samen met het DOBB en de provincie formuleren we de netwerktaken en facilitaire zaken. En zo hoort het m.i. ook: gezamenlijk werken aan een uitstekende bibliotheekvoorziening. Dat gaat natuurlijk niet zonder slag of stoot; door het wegvallen van bijvoorbeeld het werkgeverschap en wat daarmee is verbonden, kan het niet anders dan dat de PBC afscheid moet nemen van medewerkers en dat is in Brabant een fors aantal. We hebben dat zo zorgvuldig mogelijk voorbereid, we zijn niet over één nacht ijs gegaan en we hebben uiteindelijk een doordachte en verantwoorde reorganisatie in gang gezet, waar ook de OR unaniem achter staat. De basisbibliotheken hebben we hierover geïnformeerd, iedereen ziet de

noodzaak ervan in, werkt mee aan een vacaturebank en wil zich inzetten om mensen te herplaatsen. Kortom een vervelende maar noodzakelijke reorganisatie", aldus Theo.

Politieke vraag

Desgevraagd zegt Joep dat hij geen opvattingen heeft over de interne bedrijfsvoering van de PBC. "Dat is mijn competentie niet. Mijn uitspraak over de risico's ligt in de politieke vraag: wat gebeurt er met het geld?". Hij zegt zich nog wel zorgen te blijven maken of het vrijvallende geld aan de prioriteiten van DOBB besteed kan worden. De wachtgeldverplichtingen van de PBC zullen ergens uit betaald moeten worden. "Winst zou wel geboekt kunnen worden als zoveel mogelijk medewerkers van de PBC herplaatst zouden kunnen worden binnen het bibliotheekwerk. Daartoe is nu de vacaturebank gecreëerd. Maar dat gaat op vrijwillige basis, dus staat of valt het met de deelname en de geschiktheid van de kandidaten voor een eventuele job bij een basisbibliotheek".

Compensatie anders

Joep wijst er ook op dat de 30-min-bibliotheken voor het wegvallen van de subsidie op directievoering volgens de Aanvulling Koepelconvenant nu gecompenseerd worden uit de 5,5-miljoen-regeling. Daarmee valt het geld dat de provincie Noord-Brabant tot nu toe in de compensatie steekt volgens Joep vrij. "De kunst zal dan weer zijn om dat geld los te weken voor goede doelen, maar ik zie het allemaal nog niet gebeuren. Ik denk niet dat het DOBB op korte termijn ergens geld vandaan gaat krabben voor de financiering van zijn prioriteiten. De PBC zal het nodig hebben voor zijn reorganisatie en de basisbibliotheken zullen het liever aan eigen goede doelen willen besteden". Theo de Koning zegt dat het Brabantse aandeel van de 5,5-miljoen-regeling niet voldoende zal bieden om de huidige compensatieregeling van de provincie geheel te dekken. "Er zit een gat van ongeveer 400.000 euro in en daarvoor zal een compensatie of iets dergelijks overeind gehouden moeten worden. Hier moet nog met de provincie over gesproken worden".

Positief

Joep vindt verder: "Overigens is het zonder meer positief te noemen dat we voortaan op

het agendapunt netwerkvorming structureel overleg tussen PBC en DOBB hebben en dat er daarnaast een gecombineerde werkgroep van DOBB, PBC en Provincie aan de slag is gegaan om de netwerkvisie vorm te geven in de concrete praktijk, met het Facilitaire Bedrijf en het Bestuurlijk Overleg erin verankerd".

Veertien "bibliotheekclusters" op 1 augustus 2004; zes basisbibliotheken >400.000

Op 1 augustus waren de volgende 14 "bibliotheekclusters" * gevormd:

Provincie/Naam/(Gem.)	Datum	Inwoners
-----------------------	-------	----------

Groningen:

◆ <i>Oldambt</i> (Bellingwedde, Reiderland, Scheemda en Winschoten)	1-7-'04	49.500
--	---------	--------

Friesland:

◆ <i>Noordwest Fryslân</i> (Het Bildt, Franekeradeel, Harlingen, Leeuwarderadeel, Menaldumadeel, Terschelling en Vlieland)	1-1-'04	77.500
◆ <i>Noordoost Fryslân</i> (Achtkarspelen, Ameland, Dantumadeel, Dongeradeel, Ferwerderadiel, Kollumerland en Schiermonnikoog)	1-1-'04	99.500
◆ <i>Zuidoost Fryslân</i> (Ooststellingwerf, Opsterland en Weststellingwerf)	1-1-'04	81.500
◆ <i>Súd Fryslân</i> (Heerenveen, Lemsterland en Skarsterlân)	1-1-'04	82.500
◆ <i>Súdwest Fryslân</i> (Bolsward, Gaasterlân-Sleat, Littenseradiel, Nijefurd, Sneek, Wûnseradiel en Wymbritseradiel)	1-1-'04	102.000
◆ <i>Midden Fryslân</i> (Boarnsterhim, Tytsjerksteradiel en Leeuwarden)	1-1-'04	142.000

Noord-Holland:

◆ <i>WEB (v/h WOWO)</i> (Wognum, Opmeer, Wester-Koggenland en Obdam)	1-7-'04	39.000
---	---------	--------

Zeeland:

◆ <i>Zeeuws-Vlaanderen</i> (Hulst, Sluis en Terneuzen)	1-7-'04	108.000
---	---------	---------

Noord-Brabant:

◆ <i>De Lage Beemden (v/h GBL)</i> (Gemert-Bakel, Boekel en Laarbeek)	1-7-'04	58.500
◆ <i>Het Markiezaat</i> (Bergen op Zoom, Steenberg en Woensdrecht)	1-1-'04	110.000
◆ <i>Maasland</i> (Oss, Bernheze, Landerd, Lith en Maasdonk)	1-7-'04	137.000
◆ <i>OBT - Bibliotheek voor Midden-Brabant</i> (Oisterwijk en Tilburg)	1-10-'03	222.500

Limburg:

◆ <i>Westelijke Mijnstreek</i> (Beek, Schinnen, Sittard-Geleen, Stein en Susteren)	1-5-'04	168.000
---	---------	---------

*) Opmerkingen:

Onder "bibliotheekcluster" versta ik: een nieuwe bibliotheekorganisatie, die

- ontstaan is door fusie of een andere intensieve samenwerkingsvorm,
- werkt voor twee of meer gemeenten,
- gevormd is uit of in stand wordt gehouden door bibliotheekorganisaties die voordien in afzonderlijke gemeenten werkzaam waren en
- niet nog weer samenwerkt of binnenkort gaat samenwerken in een groter cluster.

Ik tel dus niet mee nieuwe bibliotheekorganisaties die gevormd waren als gevolg van een gemeentelijke herindeling (fusies van gemeenten).

Is een bibliotheekcluster ook een basisbibliotheek? Zijn de bestaande bibliotheken die niet aan clustering meedoen al basisbibliotheek? Dat hangt af van de **definitie** van "basisbibliotheek" en die is, zoals bekend, vaag.

- a) Groningen, Drenthe en Overijssel kiezen voor behoud van het centrale, juridische werkgeverschap waar het er al was. De bibliotheekclusters van Groningen worden geen "basisbibliotheek" genoemd. In Drenthe en Overijssel blijven de bibliotheken binnen de bestaande gemeente-grenzen. De **provinciale netwerken** (inclusief de PBC/PSO) in Groningen, Drenthe en Overijssel worden een **provinciebrede basisbibliotheek**.
- b) de Raad voor Cultuur bepleitte in 1998 bibliotheekorganisaties van minimaal 400.000 tot 500.000 inwoners (0,4 tot 0,5 miljoen). De Aanvulling bij het Koepelconvenant noemt 30.000 inwoners (0,03 miljoen). Een verschil van een factor 15.

Als de Raad voor Cultuur als uitgangspunt wordt genomen, zijn **alleen Groningen (0,6 miljoen inwoners), Drenthe (0,5 miljoen), Overijssel (1,1 miljoen), Amsterdam (0,8 miljoen), Rotterdam (0,6 miljoen) en Den Haag (0,4 miljoen) basisbibliotheek.**

Als de Aanvulling bij het Koepelconvenant als uitgangspunt wordt genomen zijn **alle bibliotheken die een groter werkgebied hebben dan 0,03 miljoen inwoners basisbibliotheek**, dus ook de 90% van de DOS-bibliotheken die niet of nauwelijks betrokken is in clustervorming. OCW noemt dat donuts, maar als de grens van 30.000 gehanteerd wordt zijn alleen bibliotheek-organisaties die daar onder blijven donuts.

Interim-directeur voor Flevolands bibliotheekbureau

Op 1 september stelt het bestuur van de Stichting Samenwerkende Bibliotheken Flevoland (SSBF) de nieuwe statuten van het bibliotheekbureau vast en benoemt het zichzelf als tijdelijke Raad van Toezicht. Oeds Westerhof (BMC) is aangesteld als interim-directeur/bestuurder om het bureau in te richten (conform het plan van aanpak). Tegelijkertijd starten de procedures voor de werving van de vaste directeur en voor de leden van de Raad van Toezicht. Daarbij zullen de regels voor Cultural Governance worden gevolgd. Heldere profielen, open sollicitatieprocedures enz.

Twee basisbibliotheken

De provincie heeft intussen de partijen in Flevoland uitgenodigd mee te denken over de inrichting van het toekomstige Flevolandse bibliotheekstelsel en stelt daarbij de volgende lijnen voor: oprichting van twee basisbibliotheken in Flevoland, realisering van een provinciale bibliothecaire steunfunctie (WSF-nieuwe-stijl) in de Bibliotheek Almere en een servicecentrum dat gesubsidieerde netwerktaken verricht voor beide basisbibliotheken. De afspraken hierover zullen worden vastgelegd in het Flevolandse marsrouteplan.

Verdeling 2 miljoen 2004

Bij alle aandacht voor de Aanvulling bij het Koepelconvenant, was het in deze Nieuwsbrief wat onderbelicht gebleven dat er in 2004 2 miljoen euro aan vernieuwingsgeld

beschikbaar is. Tot er op de VOB-site ineens een project Casanova opdook en de financiering ervan gemeld werd. Een deel van de 2 miljoen gaat naar dit project. De VOB zegt erover:

"In het Casanova project begeleidt Sardes zes bibliotheken die samenwerken of willen gaan samenwerken met een brede school. Omdat de bibliotheken zich bij de aanvang van het proces in verschillende stadia van samenwerking bevinden, wordt een breed scala aan ervaringen opgedaan. Deze ervaringen worden gebruikt om praktische instrumenten en richtlijnen te ontwikkelen, die beschikbaar worden gesteld aan alle bibliotheken. Gedurende het project worden bovendien twee bibliotheekmedewerkers getraind om na afloop van de projectperiode zelfstandig bibliotheken te kunnen begeleiden in de samenwerking met brede scholen".

Alle onderwerpen voor de 2 miljoen zijn:

- Casanova: 150.000
- Kennisprogramma "Bibliotheken en Grote Steden" (o.a. integratie allochtonen): 375.000
- Kennisprogramma "Vitaal Platteland": 200.000
- Bibliotheek.nl (o.a. Landelijk Lenen): 700.000
- Werkprogramma procesbureau: 575.000

Deze verdeling stond in de Nieuwsbrief van het procesbureau van 12 augustus.

Ik vroeg het procesbureau hoe en met wie de voornemens, met name van het tweede en derde punt, precies geconcretiseerd worden.

Zoek de VOB-verschillen; VOB-tekst is nog concept

In het concept van de tekst van de Aanvulling van 11 juni 2004 dat ik in de extra editie van de Nieuwsbrief van 1 juli gepubliceerd heb staat over de betrokkenheid van de VOB: *De Vereniging heeft zich volledig geschaard achter de door de overheden gezamenlijk ingezette bibliotheekvernieuwing en wil daar binnen haar vermogens aan bijdragen.*

In de definitieve tekst staat: *De Vereniging onderschrijft de doelstellingen, richting en taakverdeling die in dit document worden vastgelegd en draagt daar naar vermogen maximaal aan bij.*

Correctie

Jan-Ewout van der Putten wees mij erop dat m'n opmerking in de extra Nieuwsbrief van 1 juli dat het VOB-bestuur zich achter de Aanvulling geschaard heeft onjuist is. De tekst die in definitieve tekst van de Aanvulling *op de houding van de VOB slaat is nog een concept*. "De ambtelijke voorbereidingsgroep (waar Van der Putten bijzat - wk) heeft het concept opgesteld, dat vervolgens door de partijen moet worden goedgekeurd. Intussen hebben VNG, IPO en Rijk dat gedaan en zijn zij van plan binnenkort te tekenen. Het bestuur van de Vereniging heeft dat niet gedaan. Het heeft besloten daar eerst de leden over te raadplegen", aldus Jan-Ewout.

Opinie

VOB moet convenant gewoon tekenen

De leden van de Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB) kunnen zich op 15 september uitspreken over de Aanvulling bij het Koepelconvenant. Moet de VOB op basis van deze tekst wel of niet een convenant met OCW tekenen? En zo ja, tegen welke voorwaarden? Laten we eens kijken wat de belangrijkste *items* rondom het Koepelconvenant en de Aanvulling zijn en wat we daarvan moeten vinden.

Bezuinigen/vernieuwen.

Volgens de secretaris van DOS kan de bibliotheekvernieuwing "door de uitholling van binnenuit terug in de la", omdat gemeenten ondanks de afspraken, gedwongen door de rijksbezuinigingen, ook op bibliotheekwerk bezuinigen en bovendien zo'n 90 % van de DOS-bibliotheken niet meedoet aan basisbibliotheekvorming ("donuts").

De VOB-leden zouden er goed aan doen DOS-secretaris *niet* te volgen. De bezuinigingen zijn iets tijdelijks, maar de bibliotheekvernieuwing duurt eeuwig. Na elke vernieuwing komt er weer nieuwe vernieuwing. De VOB moet zich niet laten ontmoedigen door tijdelijke bezuinigingen, nu vooral de niet-DOS-leden met hulp van informateurs aardig op weg zijn naar de door de Aanvulling gewenste schaalvergroting van minimaal 30.000 inwoners. DOS-leden zijn per definitie groter dan 50.000 inwoners en vormen dus op zichzelf allemaal al

basisbibliotheken. En als er daar straks meer van zijn, komt alles vanzelf goed.

Doelmatigheid/bewegingsvrijheid.

De Aanvulling spreekt over de herpositionering van de PBC's. In veel provincies wordt de truc toegepast de PBC's een nieuwe naam te geven (PSO = provinciale serviceorganisatie), zonder structureel al te veel te veranderen. Groningen, Drenthe en Overijssel maken dit het bontst door niet te doen aan basisbibliotheekvorming en zelfs het juridisch werkgeverschap niet over te dragen aan de bibliotheken. Ze trekken zich maar weinig van "Den Haag" aan. Daarbij wordt dan gewezen op *het belang van het provinciale netwerk voor de inhoud van het bibliotheekwerk, de schaalvoordelen* ervan en het streven uit het Koepelconvenant naar *vergaande doelmatigheid*. Dit zijn natuurlijk ouderwetse deugden, maar ze zijn *volkomen* uit de tijd. Waar het om moet gaan is dat er *coûte que coûte zelfbewuste* basisbibliotheken komen die een *maximale* keuzen en bewegingsvrijheid hebben (cultureel ondernemerschap). Deze BB'en zijn gebaat bij het *vrije-markt-model* (vooral géén gedwongen winkelnering bij serviceorganisaties). Alle bibliotheken zijn voor ca. 80% afhankelijk van gemeentelijke subsidie (en dus wordt het publiek volgens de gedachten achter de bezwaren tegen "gedwongen winkelnering" gedwongen om van de bibliotheek gebruik te maken), maar desondanks moeten we zo veel mogelijk termen en begrippen uit het bedrijfsleven toepassen op de andere spelers in het bibliotheekwerk, we moeten ondernemertje spelen in plaats van gezamenlijk onze maatschappelijke taken zo goed mogelijk uitvoeren.

En als het gaat om netwerkvorming, volstaat het lidmaatschap van de VOB, waarmee er een landelijk netwerk is gevormd. De VOB kan de provinciale netwerken, vooral als ze te groot worden, missen *als kiespijn*, want zij zijn gewoon concurrenten, die *haar* keuzen en bewegingsvrijheid belemmeren.

De basisbibliotheken moeten wel minimaal 30.000 inwoners hebben, maar verder vooral niet te groot worden. Al die schaalvergroting en samenwerking in provinciale netwerkverbanden kosten maar tijd en energie. Deze worden onttrokken aan de creativiteit en innovativiteit. Niet voor niets zijn de bibliotheken die op de bibliotheekvernieuwingsite of de VOB-site het predikaat "best practise" of "good practise"

meekrijgen bijna allemaal van het type Drachten, Hoogeveen, Wageningen, Velsen of Vlissingen: zo'n beetje 30.000 tot 60.000 inwoners. Als we er daar nou in Nederland eens zo'n 250 tot 500 van hadden, dan waren we toch helemaal klaar met de vernieuwing. Te duur? Ach wat, Nederland is altijd nog een van de rijkste landen ter wereld.

Testcase Zeeland.

De situatie in Zeeland is een mooie testcase. De Zeeuwse Bibliotheek (ZB), destijds ontstaan door fusie van de PBC met de OB Middelburg en enkele andere bibliotheken, verenigt PBC- en WSF-taken in zich. Het Zeeuwse provinciale netwerk werd als voorbeeld voor het hele land gezien. Zeeland heeft 379.000 inwoners (ongeveer Rotterdam-Zuid).

Onder invloed van de basisbibliotheekvorming is er nu een plan in Zeeland te komen tot 3 basisbibliotheken en een PSO *los te weken* uit de ZB. Dit is het einde van de ZB, maar het zou de transparantie bevorderen. Het bestuur van de Zeeuwse Bibliotheek ziet echter zowel op *inhoudelijk gebied* als op *het terrein van de doelmatigheid* in de plannen een verslechtering. Wat de ZB betreft komt er slechts één Zeeuwse Basisbibliotheek.

Wat vindt de VOB ervan? Moeten de VOB-leden krachtig pleiten voor 3 (of meer) basisbibliotheken in Zeeland of voor één Zeeuwse Basisbibliotheek?

Het zal duidelijk zijn dat, uit oogpunt van cultureel ondernemerschap en dynamiek, de beste oplossing is dat Zeeland wordt opgesplitst in 3 of meer basisbibliotheken. *Doelmatigheid en inhoudelijke continuïteit kunnen nooit opwegen tegen maximale bewegingsvrijheid.* Eigenlijk zijn die 3 nieuwe basisbibliotheken met meer dan 100.000 inwoners nog aan de grote kant, 6 zou beter zijn: elk *eiland* één.

Afkoop leenrecht.

Onder druk van de leden heeft de VOB besloten te gaan pleiten voor afkoop van het leenrecht. Daar is ca. 15 miljoen euro mee gemoeid. De bibliotheken, die getroffen worden door bezuinigingen, zouden ogenschijnlijk financiële baat kunnen hebben bij afkoop van het leenrecht. Maar zoals al eerder is opgemerkt, zijn de bezuinigingen iets tijdelijks en zal de bibliotheekvernieuwing eeuwig duren.

De vernieuwingsgelden worden besteed aan provinciale marsrouteplannen en aan landelijke prioriteiten (zie overzicht aan eind van dit artikel*).

Wie deze cijfers en bestemmingen ziet, kan toch niet volhouden dat het beter zou zijn de OCW-middelen te besteden aan afkoop van het leenrecht. Waar zouden we blijven zonder sturingsmiddelen voor thematische vernieuwing, zonder intensivering van het werkprogramma van het procesbureau en vooral zonder de provinciale marsrouteplannen? De VOB-leden kunnen het beste maar besluiten het bestuur te vragen *geen haast* te maken met pleidooien voor afkoop van het leenrecht.

Concurrentie.

Hier en daar zijn wel eens zorgen uitgesproken over concurrentie van de VOB en/of Laurens en Lorenzo met de nieuwe PSO's. En de concurrentie tussen de PSO's onderling.

Een vraag die hier echter aan vooraf behoort te gaan is of die PSO's er überhaupt wel moeten komen. Zoals ook al onder doelmatigheid/bewegingsvrijheid staat, kunnen de basisbibliotheken (mits ze niet te groot worden) samen met de VOB uitstekend een landelijk netwerk vormen. En wat betekent het begrip "landelijk" nog op Europese schaal? In EU-verband is Nederland een provincie. Eigenlijk is de VOB de *enige, echte* PSO, met gesubsidieerde stelseltaken en daarnaast uitvoerende taken via Bibliotheek.nl, Laurens en Lorenzo. Zij is ook een PSO met *leden* die misschien wat anders willen dan OCW, maar gelukkig zijn de leden zowel qua omvang als ideeën erg verdeeld en betaalt OCW veel meer dan de leden.

Bij het bestaan van één Nederlands netwerk van basisbibliotheken van 30.000 tot 60.000 inwoners, de VOB, Laurens, Lorenzo en NBD/Biblion is er geen behoefte meer aan PSO's en provinciale netwerken. Het enige waar de VOB nog beducht voor moet zijn, zijn de bibliotheken in grote steden. Die zijn eigenlijk te groot, te log en te traag om als wendbare, moderne, innovatieve basisbibliotheek te kunnen fungeren. De VOB-leden zouden er op kunnen aandringen het begrip "provinciaal netwerk" uit de Aanvulling te schrappen en van de grote stadsbibliotheken te vragen zich op te splitsen in dynamische eenheden, zodat die ook eens een keer als "best practise" te voorschijn komen.

Landelijk en provinciaal netwerk.

In de Aanvulling staat op pagina 11 dat de VOB zich o.a. verbindt tot:

- het vormgeven en onderhouden van het landelijke netwerk van bibliotheken.

In de Wet op het Specifiek Cultuurbeleid (een *geldende wet*) staat onder Bibliotheekwerk (vet van mij - rm):

"Een **lokaal netwerk** bestaat uit door de gemeente bekostigde of in stand gehouden openbare bibliotheken;

een **provinciaal netwerk** bestaat uit een provinciale bibliotheekcentrale en de lokale netwerken in het gebied waarin deze werkzaam is;

het **landelijke netwerk** bestaat uit de landelijke voorzieningen van bibliotheekwerk en de provinciale netwerken".

Kan hieruit geconcludeerd worden dat de afspraak dat de VOB een landelijk netwerk van bibliotheken gaat vormgeven en onderhouden *illegaal* is? Ik ben geen jurist, maar een *netwerk van provinciale netwerken* lijkt me niet hetzelfde als een *netwerk van bibliotheken*.

Is het erg als de VOB illegaal bezig zou zijn? Welnee, wat kan ons wetgeving nou schelen. Zoals we hierboven al zagen, kunnen basisbibliotheken samen met de VOB uitstekend een landelijk netwerk vormen en kan de VOB de provinciale netwerken en de PSO's (opvolgers van de *wettelijk verankerde PBC's*) makkelijk missen.

De leden doen er dan ook verstandig aan ook op dit punt geen wijzigingen voor te stellen, maar gewoon mee te gaan in het uitschakelen van het provinciale netwerk

Structuur/inhoud.

Er wordt vaak geklaagd dat het om de inhoud zou moeten gaan, maar dat het in werkelijkheid vooral over de structuur gaat. Mensen die dit zeggen hebben vaak geen zin in de broodnodige structuurveranderingen. Eigenlijk staat er in de Aanvulling nog veel te veel over inhoud. Maar inhoud is (althans op papier) helemaal niet belangrijk. De grote massa van bibliothecarissen en bibliotheekmedewerkers is dag in dag uit gewoon praktisch bezig met de inhoud. De discussies over de bibliotheekvernieuwing gaan groten-deels langs ze heen: ze werken stug door en ze zien wel of de structuurveranderingen uiteindelijk iets voor hen gaan betekenen. Bibliothecarissen hebben vaak zo veel hart voor hun werk en de bibliotheekgebruiker -

die bij hen *echt* centraal staat - dat ze ambtenaren, organisatieadviseurs, kwartiermakers, managers, beleidsmedewerkers en regisseurs maar rustig laten kletsen over de structuren, ongeacht de gevaren die het kan opleveren voor hun eigen positie.

Dus: met de inhoud zit het wel goed zolang er niet te veel over de inhoud wordt *gepraat*.

Groot/klein.

Een gevolg van de bibliotheekvernieuwing is dat:

- veel provincies hun subsidieinzet aan PSO's gaan verleggen van reguliere taken (inclusief facilitaire taken en directievoering) naar innovatieve (netwerk-)taken. Ofwel, zoals Paul Mekking van ProBiblio eens zei: de bibliotheken krijgen een Ferrari aangeboden, maar ze kunnen de wegenbelasting straks niet meer betalen.
- de provincies de PSO's niet meer toestaan in hun tariefstelling onderscheid te maken tussen bibliotheken in 30-min- en 30-plus-gemeenten. De provinciale subsidie wordt straks in gelijke mate aangewend voor alle gemeenten, de spoeling wordt gewoon dunner. De bijzondere verantwoordelijkheid die provincies voor "het platteland" en "kleine kernen" voelden gaat hiermee verdwijnen.

In theorie wordt er fusiewinst behaald bij de vorming van basisbibliotheken (die per definitie ook allemaal 30-plus worden), dus zouden daarmee de gevolgen van de veranderde subsidieinzet opgevangen kunnen worden. Maar zoals we zagen, moeten de basisbibliotheken vooral niet te groot worden. Veel fusiewinst zal er dus niet zijn. Kortom, veel kleinere gemeenten ontvangen straks (indirect) - ondanks compensatieregelingen, die slechts tijdelijk zijn - minder provinciale subsidie voor het bibliotheekwerk. En bovendien betekent het opgeven van de grote PBC-schaal in ruil voor een veel kleinere BB-schaal, geheel los van de provinciale subsidie, *schaalverkleining* en dus minder efficiency.

Deze verkleining kan alleen voorkomen worden als de nieuwe BB'en taken uitbesteden aan de PSO, maar daar zit nu net de vaak geconstateerde spanning tussen *autonomie* en *gemeenschappelijkheid*, waarbij autonomie het vaak wint.

Per saldo leidt de bibliotheekvernieuwing tot kaalslag en "verelendung" op het platteland. Is dat erg? Neen, natuurlijk niet, want op het platteland wonen voornamelijk rijke mensen in verbouwde boerderijen met SUV's of Ferrari's voor de deur. Die gaan sowieso al

niet naar de bibliotheek, maar kijken via Google op Internet als ze iets willen weten. Dus, VOB-leden, ook dit is geen reden om het VOB-bestuur geen convenant met OCW te laten tekenen.

Positiebepaling.

Tot slot nog aandacht voor de kwaliteitszorg. De Aanvulling gaat er van uit dat alle bibliotheken in 2004 een positiebepaling hebben uitgevoerd. Je kunt je afvragen waarom het nog tot 1 januari 2005 zou moeten duren.

Laat de VOB erop aan dringen de datum te *vervroegen* naar 1 oktober 2004.

Rezièk Míw, BB Rechter Oder-Neissedal

*) De vernieuwingsgelden (2 miljoen in 2004 oplopend tot 20 miljoen in 2007) worden als volgt ingezet (naast de jaarlijkse 6 miljoen van de "5,5-miljoen-regeling", die in onderstaande tabellen niet genoemd wordt)(met alle in de Aanvulling gemaakte voorbehoud voor de jaren na 2004 dat *de wetgever* de middelen straks beschikbaar stelt).

2004: **2 miljoen** landelijk voor:

- Casanova (brede scholen):	150.000
- Grote steden (integratie allochtonen):	375.000
- Vitaal platteland:	200.000
- Bibliotheek.nl:	700.000
- Werkprogramma procesbureau:	575.000

2005: **5 miljoen** (2,3 miljoen marsrouteplannen provincies; 2,7 miljoen landelijk).

Landelijk voor:

- Sturingsmiddelen (o.a. thematische vernieuwing):	475.000
- Intensivering werkprogramma procesbureau:	700.000
- Certificering:	400.000
- Bibliotheek.nl:	1.100.000

2006: **8 miljoen** (4,6 miljoen marsrouteplannen provincies; 3,4 miljoen landelijk).

Landelijk voor:

- Sturingsmiddelen (o.a. thematische vernieuwing):	700.000
- Intensivering werkprogramma procesbureau:	700.000
- Certificering:	400.000
- Bibliotheek.nl:	1.600.000

2007: **20 miljoen** (16,6 miljoen marsrouteplannen provincies; 3,4 miljoen landelijk).

Landelijk voor:

- Sturingsmiddelen (o.a. thematische vernieuwing):	500.000
- Intensivering werkprogramma procesbureau:	500.000
- Certificering:	400.000
- Bibliotheek.nl:	2.000.000

Feiten en opinies

"Comment is free, but facts are sacred".

De feiten zijn de feiten. Die behoren zo correct mogelijk te worden weergegeven. Daar mag u mij op aanspreken.

Opinies, van wie dan ook, zijn maar opinies, maar wel beter naarmate ze meer op feiten steunen of althans niet met de bekende feiten in tegenspraak zijn.

Opinies mag u aanvechten. **Graag zelfs.** De bibliotheekvernieuwing verdient meer discussie in het openbaar.

Bent u het met opinies in deze

Nieuwsbrief:

- helemaal niet eens;
- niet helemaal eens;
- een beetje wel eens;
- helemaal wel eens?

Laat het weten. Reacties en spontane bijdragen worden gepubliceerd. De enige eis is dat ze leesbaar zijn, niet te lang en niet in strijd met de Nederlandse Grondwet.

Ze mogen wel in strijd zijn met de Wet op het Specifiek Cultuurbeleid, het Koepelconvenant, het rapport-Meijer, de rapporten van de Raad voor Cultuur, VOB-beleidsnotities, PBC-notities, WSF-notities en notities van organisatie-adviesbureaus.

WK